

“Very truly yours”

Henry W. Longfellow og den transatlantiske eksport af nordens oldskrifter og dansk romantik

Den 10. september 1835 kl. 14.00 ankom en amerikansk litteraturprofessor fra Harvard University til Hotel Royal i København. Samme aften så han en opsætning af Adam Oehlenschlägers tragedie *Erik og Abel* i Det Kongelige Teater (Hilen, 139). Manden var Henry W. Longfellow (1807-1882), som året før var tiltrådt et professorat i europæiske sprog på Harvard University, og som nærmest indledte sin nye stilling med en studietur til Europa. Den amerikanske professor ankom til et København, der blandt andet i kraft af Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskabs virke var et europæisk centrum for videnskabelige studier af den nordiske middelalderlitteratur, eller med tidens foretrukne ord, fortidens oldskrifter (Jørgensen, 16). Longfellow var en vigtig formidler af europæisk litteratur på den anden side af Atlanterhavet. Et godt eksempel på det er storværket *The Poets and Poetry of Europe* (1845), hvor Longfellow introducerer til, udvælger eksempler på og i flere tilfælde selv oversætter tekster fra forskellige litterære traditioner i Europa. Udover at være litteraturprofessor var han også digter. Han debuterede i denne egenskab i 1837, men fik først sit gennembrud årtier senere, hvor han blev en af Nordamerikas mest berømte poeter, som blandt andet var kendt for *The Song of Hiawatha* (1855) og *Paul Revere's Ride* (1861).

Denne artikel vil vise, hvordan Longfellow bidrog til den transatlantiske eksport af den nordiske oldtid og til udbredelsen af de ideer, som samtiden tilskrev den. Longfellow medvirkede til oldskrifternes udbredelse i Amerika både i kraft af sit virke som litteraturprofessor og i rollen som digter. I sin egenskab af at være professor udbredte han det oldnordiske materiale igennem sine udgivelser af europæisk litteratur og i sin undervisning, ligesom han bidrog til etableringen af Harvard Universitys skandinaviske bibliotek. Som digter udforskede han – som flere af sine samtidige danske og europæiske digterkollegaer – det nordiske oldtidsmateriales digteriske potentiale. Det var ikke mindst tydeligt i balladen *The Skeleton of Armor* og digtcyklussen *The Wayside Inn*, men også – om end på en mere indirekte måde – i *The Song of Hiawatha*.

Artiklens udgangspunkt vil være Longfellows forbindelse med Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab og de resultater, som kontakten mellem det lærde miljø i København og Harvardprofessoren førte med sig. Artiklen giver et historiografisk indblik i receptionen af nordiske tekster fra middelalderen, og den bidrager til dansk litteraturhistorieforskning og forskningen i middelalderisme ved at vise, at den litteratur, der i 1800-tallets Danmark blev mødt med ny interesse og medvirkede både til fornyelse af den poetiske tradition og til styrkelse af en national identitet, også har en virkningshistorie på den anden side af Atlanterhavet.¹ De nordiske oldskrifter blev i samme periode også læst med stor interesse uden for Danmark, især i England og Tyskland, og med dens nordamerikanske vinkel udgør artiklen et tillæg til de studier, der har behandlet den europæiske reception af oldskrifterne.²

En lærd amerikaner i København

De litterære strømninger, der centrerede sig om Nordens oldtidslitteratur, gjorde Skandinavien til en interessant destination for en professor i europæisk litteratur. Sturm und Drang-bevægelsen og J. G. von Herders nationalromantiske filosofi rettede blikket mod nordens myter og balladetraditioner. Disse strømninger udgik fra Tyskland, men havde siden slutningen af 1700-tallet haft stor indflydelse på nord-europæisk litteratur i bredere forstand. Longfellow kendte til disse litterære strømninger, som de blev formidlet af engelske og skotske forfattere, og han havde allerede i sin collegetid læst Walter Scotts og Thomas Grays værker (Hilen, 1-8, 67, 88).³

Få dage efter sin ankomst i København introducerede Longfellow sig selv for oldtidsforskerne Christian Molbech (1783-1857) og Carl Christian Rafn (1795-1864), og i de følgende dage fik han en intensiv indføring i de nordiske tekster af sidstnævnte, som var en af de største eksperter inden for feltet. Af Longfellows dagbogsoptegnelser fremgår det, at han nogle dage senere påbegyndte privatundervisning i oldislandsk ved Rafn, som også præsenterede ham for en anden af tidens store kapaciteter i oldtidsstudier, Finnur Magnússon (1781-1847).⁴ Rafn viste desuden Longfellow rundt i universitetsbiblioteket i Rundetårn, som på daværende tidspunkt husede Árni Magnússons samling af islandske håndskrifter. Dertil arrangerede Rafn en privat rundvisning for Longfellow på Museet for Nordiske Antikviteter på Christiansborg Slot. Longfellow fik desuden danskundervisning på Det Kongelige Bibliotek af bibliotekar Jørgen Andresen Bølling (1792-1862) (Birkelund, 25).

Hvor godt Longfellow allerede før opholdet i København i 1835 kendte til oldskrifterne er uvist.⁵ Men under sit ophold i København blev kimen lagt til en livslang interesse for dette materiale. De forskere, som Longfellow stiftede personlig kontakt med, var medlemmer af præsidiet for Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab, en relativt ny forening, som var blevet oprettet i 1825 på initiativ af samme Rafn, som Longfellow lærte at kende i København. Dette lærde selskab spillede en stor rolle i den aktivitet, der var omkring oldtidslitteraturen, bl.a. pga. medlemmernes arbejde med at gøre oldskrifterne tilgængelige i udgivelser og oversættelser. Selskabet havde som erklæret hensigt at formidle oldsagerne til lærde uden for Danmark og det øvrige Norden, og det var fra start tænkt som et internationalt foretagende. Der var ikke et ønske om at isolere den nordiske oldtid til udelukkende at være et

nationalt anliggende, men om at sammenligne og sidestille det nordiske materiale med andre landes.⁶ Den amerikanske professor var alene af den grund en vigtig kontakt, og inden han forlod København den 24. september 1835, havde han da også modtaget et invitationsbrev fra selskabet, som var underskrevet af foretagendets præsidium, som bestod af præsident Johan F.V. Schlegel (1765-1836), vicepræsident Finnur Magnússon og sekretær Rafn.

Longfellows svar på invitationen om medlemskab var positiv. Ud fra en brevsveksling med hans familie samt hans dagbogsoptegnelser fremgår det, at han var begejstret for mødet med de lærde kredse i København. I et brev til sin far skriver han, at han mødte “a crowd of literary men and a great deal of mental activity” (Hilen, 160).

Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab

Invitationsbrevets ordlyd tydeliggør da også, at præsidiets mente, at de nordiske oldsager havde relevans i udlandet og det både for – som det uddybes – arkæologer, filologer, historikere og jurister. Brevet fra Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab til Longfellow er skrevet på engelsk og indledes sådan:

“ The Royal Society of Northern Antiquities has been enabled of later years to extend considerably the sphere of its operations, and contributes towards throwing new lights upon the history and institutions of various distant countries well-deserving the attention of the literary world. The research, thus, commenced in Greenland promise results important to the elucidation of its ancient history; and the work we now have in the Press on the Discovery of North America by the Old Scandinavians will no less serve to prove the values and importance even to foreign countries of our old Danish literature. (HOU MS am 1340.2 (4821, box 50))

Det er værd at bemærke, at invitationsbrevet uden videre betragter oldskrifterne som dansk litteratur. Det forhold, at hovedparten af dem var skrevet i den islandske koloni og på oldislandsk, berøres ikke i denne forbindelse, ej heller nævnes det, at skrifterne i det forudgående århundrede gradvist – blandt andet på initiativ af islændingen Árni Magnússon – var blevet bragt fra kolonien til rigets centrum i København og således var flyttet væk fra deres tilblivelsessted. Præsidiets anså det heller ikke i denne sammenhæng for relevant at nævne, at disse såkaldte oldskrifter gik tilbage til 1200-, 1300- og 1400-tallet og rettelig kunne betragtes som produkter af middelalderen frem for oldtiden. Interessen var i den tid, som skrifterne omhandler, og ikke i den tid, hvor de blev skrevet, hvilket understreger tidens optagethed af den ældste nordiske fortid.

Longfellows ankomst til København var optimal set fra præsidiets side, og hans besøg faldt sammen med færdiggørelsen af det værk, der nævnes i citatet, nemlig storværket *Antiquitates Americanae. Efterretninger om de gamle nordboers opdagelsesrejser til America* (1837), der var redigeret af Rafn og udgivet af Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab. *Antiquitates Americanae* er et kompilationsværk med introduktioner på dansk og latin og med tekstuddrag af sagaer både på oldislandsk

og i engelske oversættelser. Den største plads har de såkaldte vinlandssagaer, *Erik den Rødes saga* og *Grønlandingenenes saga*, som bogen gør tilgængelig for et engelsktalende og internationalt publikum. Værket indeholder også afsnit, der – i direkte forlængelse af værkets undertitel – diskuterer materielle levn i amerikanske stater i New England-området, som udgiverne mente kunne tjene som dokumentation for, at nordboer havde været til stede i disse amerikanske stater, århundreder før den italienske Christoffer Columbus satte fod på amerikansk jord. En indskrift på et klippestykke i Rhode Island, der omtales som The Dighton Rock, er et af de eksempler, der i værket fortolkes som bevis for en tidlig nordisk tilstedeværelse i området.⁷

Præsidiet skriver senere i brevet, at de ønskede, at ligesindede, der også så værdien i dette materiale, kunne hjælpe med at formidle kendskabet til bogen, så den ville “experience a friendly welcome in the United States especially” (HOU MS am 1340.2 (4821, box 50)). I brevet nævnes også selskabets udforskning af Grønlands oldtid, som må ses som en reference til et planlagt værk, *Grønlands historiske mindesmærker*, hvor første bind udkom i 1838. Også dette værk var redigeret af Finnur Magnússon og Rafn. Det er formentlig med tanke på det, at der senere i brevet står, at de håbede at få hjælp til, at “awaken a warmer interest in our future proceedings”. Denne intention fremhæves også i et efterfølgende brev fra den 24. oktober 1835 fra selskabet til Longfellow, som bekræfter, at Longfellow nu var optaget som medlem og også havde betalt sit kontingent (HOU MS am 1340.2 (4821, box 50)).

I et personligt brev fra Rafn til Longfellow, der blev skrevet, mens amerikaneren stadig var i København, lavede Rafn en aftale om undervisning, og han skrev, at han så frem til at gennemgå “Thorfinn Karlsefnes saga” sammen med professoren. Rafn mente, at denne saga, som refererer til den tekst, vi nu omtaler som *Grønlandingenenes saga*, ville have en særlig interesse for Longfellow. I brevet varslede Rafn imidlertid også, at han havde ting, som han gerne ville spørge Longfellow om, som vedrørte Rafns egne aktuelle interesser. Rafn skrev: “Maaske de ville være så god at tjene mig med nogle Underretninger som jeg netop i denne tid behøver, og som de vil være i stand til at give” (HOU MS am 1340.2 (4821, box 50)). Det fremgår derfor allerede i Rafns første brev til det nye bekendtskab, at han til gengæld for at dele ud af sin viden om de nordiske tekster forventede at få noget tilbage.

I et andet brev fra Rafn til Longfellow, der er skrevet ca. 16 måneder senere, den 26. november 1836, fremgår det tydeligt, at Rafn var interesseret i at høre om den amerikanske omtale af *Antiquitates Americanae* (HOU MS am 1340.2 (4821, box 50)).⁸ Men han havde også et andet ærinde og ønskede derudover at indhente viden om de oprindelige folkeslag i Massachusetts, Rhode Island og Connecticut, og han var i særdeleshed interesseret i deres sprog. Rafn oplistede fem spørgsmål og ville bl.a. vide, om der var nulevende oprindelige folk i området, og om Longfellow kunne henvise ham til ordbøger og etymologiske værker eller alternativt til eksperter på området. Rafn vedlagde en liste over stednavne og ville gerne vide, om de stammede fra oprindelige folks sprog. Denne dobbelte interesse, dels i modtagelsen af *Antiquitates Americanae*, dels i sproglige forhold, kommer frem igen i et tredje brev, som er skrevet et par år senere, nemlig den 18. oktober 1838, hvor Rafn skrev, at al information herom ville være meget værdifuldt:

“ For our Museum Indian Antiquities will be very desirable, and for our Library writings which relate to the Antiquities History and Geography of (especially as concerns the Indians) and in like manner also such numbers of Journals and Newspapers as contain notices of the work of our Society especially of the *Antiquitates Americanae*. (HOU MS am 1340.2 (4821, box 50))

Rafn arbejdede således komparativt, hvilket viser, at filologien på dette tidspunkt var en tværfaglig og komparativ beskæftigelse.

Undervisningen

Da Longfellow var i København i 1835, var det kun et år siden, at han var tiltrådt som professor på Harvard University, og på dette tidlige tidspunkt i hans karriere må etableringen af et skandinavisk netværk utvivlsomt have været væsentligt for, at han kunne hævde at have ekspertise i skandinavisk litteratur. Longfellow lærte sig ikke kun oldislandsk og dansk, men også svensk, mens han var i Skandinavien.⁹ Allerede i 1837 planlagde han et undervisningsforløb, hvor dansk og svensk litteratur skulle indgå. Her fremgår det, at undervisningen i svensk og dansk for ham indgik som et tillæg til germanistikken. Den 1. februar 1837 omtalte han undervisningen i et brev til sin ven, historikeren George W. Greene, som også havde rejst i Europa:

“ I am occupied with preparing a course of lectures on German literature to be delivered next summer. I do not write them out, but make notes and translations. In this course something on the Danish and Swedish (the new feathers in my cap) is to be mingled. (S. Longfellow, 249)

Blandt Longfellows papirer findes en registrant over hans undervisning og eksaminationer i perioden 1837-1850'erne, som viser, at der på hans afdeling kontinuerligt blev undervist i fransk, spansk, portugisisk, italiensk og tysk sprog og litteratur. En bemærkning, der er lavet til sommerterminen 1837, underbygger, at han hurtigt efter sin europarejse integrerede skandinaviske emner i undervisningen. Han skriver: “During the term a course of lectures was delivered, The History of the Literature in the North of Europe” (HOU MS Am 1340). Det fremgår dog ikke specifikt i registranten, om oldislandsk litteratur var en del af dette kursus. I Longfellows efterladte papirer findes der imidlertid et papiromslag, der indeholder 29 håndskrevne ark, og hvor der på omslaget med hans håndskrift er skrevet “History of Icelandic Language and Literature” (HOU MS Am 1340). Omslaget er dateret til den 30. maj 1837 og angives at være “3rd lecture”. Det er således sandsynligt, at han også underviste i oldnordisk litteratur så tidligt som i 1837.¹⁰

I dette omslag findes Longfellows noter om islandsk sprog og hans omtaler af islandsk poesi. Han nævner Egil Skallagrímsons digt *Hovedløsen* (*Höfuðlausen*), Eyvind Skaldaspillers digt om den norske konge Hakon (*Hákonarmál*) og Ragnar Lodbrogs dødssang. Han omtaler endvidere *Den poetiske edda* og fremhæver *Vølvens spådom* (*Völuspá*), *Den højes tale* (*Hávamál*) og *Kvadet om Vaftrudner* (*Vafþrúðnismál*), inden han refererer til *Heimskringla* og *Hakon jarls dødssang* for endelig at slutte

med en kortfattet omtale af *Snorris edda*. Undervejs på de 29 sider henviser Longfellow også til sekundærværker, som formentlig har været hans kilder. Han nævner bl.a. Friedrich Rühs' *Die Edda. Nebst einer Einleitung über nordische Poesie und Mythologie und einem Anhang über die historische Literatur der Isländer* (Berlin 1812), Percys engelske oversættelse af P. H. Mallets værk, *Northern Antiquities* (London 1778), A. S. Cottles' *Icelandic Poetry, or the Edda of Saemund* (Oxford 1797), W. Herberts *Select Icelandic Poetry. Trans. from the Originals; with notes* (London 1804), Ebenezer Hendersons *Iceland, or the journal of a Residence in that island during the years 1814-1815* (Edinburg and London 1818) og William Taylors *Historic Survey of German Poetry* (London 1830 [1798]). Udover de to sidstnævnte findes de alle i Longfellows egen bogsamling.¹¹ Longfellow gjorde tilsyneladende i udstrakt grad brug af oversættelser, og han var næppe blevet ekspert i oldislandsk under sit korte ophold i København. Dog var han i stand til at udvælge flere af de tekster fra mængden af oldskrifter, som stadig betragtes som kanoniske.

Et par år senere arbejdede Longfellow sandsynligvis stadig med de oldislandske tekster uden dog at have knækket koden til originalsproget, og i et brev fra den 7. maj 1839 spørger han sin ven og dansklærer, Bølling, om han vil sende ham den bedste islandske ordbog og de bedste udgaver af *Snorres edda* og *Den poetiske edda* og gerne udgaver, der medtager oversættelser til dansk eller latin. Han spørger også, hvilke bøger af Oehlenschläger Bølling betragtede som de bedste, og hvordan situationen i Danmark var mht. poesi og "*belle lettre*" (HOU MS Am 1340.1).

Registranten over Longfellows undervisning fra slutningen af 1830'erne og fremad viser, at undervisning i tysk sprog og digtning var en fast del af Longfellows curriculum. Hvorvidt islandsk og andet skandinavisk materiale jævnligt indgik i hans forelæsninger, som antydtes med brevet i 1837, kan vi ikke vide. Men i det akademiske år 1844-1845 ekspliciterer han i sin registrant over kursusaktiviteter og eksaminationer, at islandsk, svensk og dansk sprog og digtning indgik i et kursus:

“First term. Course of lectures twice a week during the whole term from September to December on the German, Anglo-Saxon, Icelandic, Danish, Swedish, Dutch, French, Italien, Spanish and Portuguese languages and poetry – in all thirty-four lectures, to the senior and junior classes. (HOU MS Am 1340)

Det er rimeligt at antage, at kurset var tilrettelagt i forbindelse med Longfellows udgivelse *Poets and Poetry of Europe*, som udkom i 1845, og dette storværk kan give en indikation af, hvilke digtere og værker der blev præsenteret i undervisningen. Udgivelsen indeholder introduktioner og engelske oversættelser af udvalgt digtning fra en række europæiske lande. Den islandske poesi repræsenteres udelukkende af oldtidsmaterialet, og der er ikke medtaget noget eksempel på islandsk digtning fra senere tider. Det er middelalderens digtning, der i professorens optik tegner den islandske litteratur. I indledningen til afsnittet om islandsk digtning redegør Longfellow for "The Elder Edda" (dvs. *Den poetiske edda*) og den "new Edda, in a simple prose form" (dvs. *Snorris edda*), der – som han noterer – er skrevet af islændingen Snorri Sturluson (H. Longfellow 1845, 31). En god del af introduktionen bruges til at gengive udvalgte dele af *Snorris edda* ud fra Percys oversættelse af *Northern*

Antiquities. Ellers gengiver han allerede oversatte tekster (fra Mallet og Rühs) af *Vølvens spådom* (*Völuspá*), *Kvadet om Vaftrudner* (*Vafbrúðnismál*), *Skirners rejse* (*Skírnismál*), *Grottesangen* (*Grottasöngur*), *Sangen om Vegtam*, eller *Balders drømme* (*Vegtamskiða*), samt andre digte, såsom *Ragnar Lodbrogs dødssang* og *Håkons dødssang*.

I den danske sektion ser det anderledes ud. Longfellow skitserer dansk digtning fra Anders Arrebo til samtiden (H. Longfellow 1845, 63). Han medtager uddrag fra den danske balladetradition, Thomas Kingo, Christian Braunmann Tullin, Johs. Ewald, Edward Storm, Thomas Thaarup, Knud Lyne Rahbek, P.A. Heiberg, Jens Baggesen og B.S. Ingemann.¹² Indflydelsen fra Herder, herunder fokuset på middelalderens balladetradition, afspejler sig i hans valg af eksempler, og han medtager ikke mindre end 17 folkeviser. Oehlenschlägers værker fylder dog allermest og er den vægtigste repræsentant for dansk poesi og drama. Longfellow medtager uddrag fra *Aladdin* og *Correggio* samt de oldnordisk inspirerede udgivelser *Håkon jarl* og *Nordens guder* (herunder *Thors fiskeri* og *Loke skaffer Aser Klenodier hos Dvergene*). I en anmeldelse af *Poets and Poetry of Europe* blev Longfellows prioritering af de mange Oehlenschläger-tekster kritiseret:

“ These appear very striking and beautiful, even under the disadvantages of a translation; but we doubt the propriety of allotting to them so much as thirty pages of this volume, which is more than is afterwards devoted to Tegnér, and more than to Goethe and Schiller united. (Sparks, 212)

Prioriteringen kan muligvis kritiseres, men – set fra denne artikels perspektiv – underbygger den blot, at Longfellows interesse i den nordiske litteratur var dobbelt. Han interesserede sig for oldtidslitteraturen i sig selv, men også, og måske især, for hvordan fortidens digtning kunne gives fornyet liv i sin egen samtids digtning – og med hensyn til det sidste var Oehlenschläger unægtelig en værdig repræsentant.

Digtningen

Longfellow var som sagt ikke kun litteraturprofessor, men blev også senere i sit liv en af Nordamerikas største digtere, og den indsigt, som hans akademiske arbejde gav ham i nordiske oldskrifter, satte sit præg på hans digtning. Longfellow gjorde ikke et lignende bekendtskab med de litterære og kunstneriske miljøer i København, som med de lærde oldtidsforskere. Amerikaneren var dog ikke uinteressert i det litterære miljø. Han så den berømte poet Oehlenschläger under en gåtur i København, og den 11. september 1847 skriver han i sin dagbog, at han var ked af aldrig at have mødt ham (Hilen, 160; S. Longfellow, 93). Ikke desto mindre anvendte Longfellow ligesom sit forbillede Oehlenschläger både billedsprog og motiver fra oldskrifterne. Dermed medvirkede han til at introducere nordiske gudeskikkelser og mytologiske motiver i amerikansk litteratur.

Det første nordisk inspirerede digt fra Longfellows hånd er *The Skeleton of Armor*, som blev udgivet i *Ballads and Other Poems* i 1841. I sine dagbogsoptegnelser skrev Longfellow, at han ønskede at give digtet “a Northern air” (White, 75). På

den formelle side er digtet inspireret af den episke digtning, som vi genfinder i balladetraditionen, og motivet om et elskende ungt par, der møder konflikter, henleder også opmærksomheden til balladerne. Dog kommer den “Northern air”, som Longfellow taler om, tydeligst frem i miljøskildring, personskildring og ordvalg, som er præget af den islandske oldtidsdigtning eller af danske romantiske værker med inspiration fra oldtidsdigtningen – eller måske med allerstørst sandsynlighed begge dele.¹³

The Skeleton of Armor tilhører som Longfellows øvrige digtning den universalromantiske tradition, og den fortid, han skildrer, er stærkt idealiseret. Men *The Skeleton of Armor* viser, at Longfellows digtning også refererede til nogle af de identitetsforestillinger, der cirkulerede i hans samtid, nemlig at der skulle være en forbindelse mellem Skandinavien og New England, som var skabt, fordi nordboere så tidligt som omkring 1000-tallet mentes at have været i dette område. På dette punkt skriver han sig ind i en lang tradition for at fremhæve en given kulturs tilhørsforhold til den nordiske kultur (Rix 2014). Digtets titel refererer til et skelet, som blev fundet i Massachusetts i 1837, og som Longfellow i digtet fortolker som resterne af en nordboer. I en brevveksling skriver Longfellow, at “This skeleton in armor really exists. It was dug up near Fall River, where I saw it some two years ago. I suppose it to be the remains of one of the old Northern sea-rovers, who came to this country in the tenth century. Of course I make the tradition myself [...]” (White, 75).

Digtets to første strofer udgør en ramme med en henvendelse til denne “Viking wild”, der opfordres til at berette om sit liv, og som i de efterfølgende strofer fortæller om sine bedrifter, sin ære, sin romance, sin rejse over havet til Nordamerika og endelig til bosættelsen i det nyopdagede land. Strofe 1-3 lyder sådan:

“Speak! Speak! Thou fearful guest!

Who, with thy hollow breast
Still in rude armor drest,
Comest to daunt me!
Wrapt not in Eastern balms,
But with thy fleshless palms
Stretched, as if asking alms,
Why dost thou haunt me?”

Then, from those cavernous eyes
Pale flashes seemed to rise,
As when the Northern skies
Gleam in December;
And, like the water’s flow
Under December’s snow,
Came a dull voice of woe
From the heart’s chamber.

“I was a Viking old!
My deeds, though manifold,

No Skald in song has told,
No Saga taught thee!
Take heed, that in thy verse
Thou dost the tale rehearse,
Else dread a dead man's curse;
For this I sought thee. (H. Longfellow 1988, 335)

Selvom Longfellow tilkendegav, at skelettets forbindelse til Skandinavien var hans egen opfindelse, bliver digtet et tillæg til de teorier, som Rafn fremsatte i *Antiquitates Americanae*, og som gik på, at materielle levn i New England-staterne kunne bevidne en nordisk tilstedeværelse i området forud for en anden europæer, nemlig Columbus. Longfellow var selv godt tilfreds med sit digt, hvilket fremgår af denne formulering: "I think I have succeeded in giving the whole a Northern air" (White, 75).

Longfellow lod sig først og fremmest inspirere litterært, når han på eklektisk vis samlede inspiration fra balladetraditionen, den nordiske oldtidslitteratur og romantiske værker og komponerede sit digt på den baggrund. Her er det også værd at bemærke, at digtet er inspireret af en nordisk digtform, de såkaldte dødssange, som blev bygget op omkring en udsigelsessituation, hvor en kriger eller en konge, om end ikke fra en position i døden, så dog umiddelbart før sin død, berettede om sit liv. *Ragner Lodbrogs dødssang*, som Longfellow oversatte til engelsk, er et af de mest kendte eksempler på denne digtform. Men dertil kommer altså også, at hans digt understøttede en strømning, som i Longfellows tid – og på begge sider af Atlanterhavet – medvirkede til at skabe en såkaldt amerikansk "Viking foundation myth" (Horsford; Arnold, 138), som (fejlagtigt) hævdede, at fortidens nordboer havde været så sydligt på det Nordamerikanske kontinent som New England-området.¹⁴

Nogle år senere, nemlig i december 1849, skrev Longfellow endnu et nordisk inspireret digt, *The Challenge of Thor*.¹⁵ Digtet indledes sådan:

“ I am the God Thor
I am the War God
I am the Thunderer!
Here in my Northland,
My fastness and fortress,

Reign I forever!
Here amid icebergs
Rule I the nations;
This is my hammer,

Miölner the mighty;
Giants and sorcerers
Cannot withstand it! (H. Longfellow 1864, 77)

Tanken var, at digtet skulle indsættes i et større værk om Kristus og udgøre en del af skildringen af kampen mellem hedenskab og kristendom. Digtet endte dog med at ligge hen i 10 år, indtil Longfellow i 1859 fik ideen til at skrive *The Saga of King Olaf*, som er en gendigtning på vers af *Olaf Tryggvasons saga*. Den oprindelige saga findes i kompilationsværket *Heimskringla*, som var den eneste bog på oldislandsk, som Longfellow havde i sit eget bibliotek, men det var dog Samuel Laings engelske oversættelse, som Longfellow brugte som forlæg (Wawn, 652). I løbet af en måned i 1860 skrev Longfellow denne gendigtning, hvor digtet *The Challenge of Thor* kom til at udgøre indledningen. At Olaf Tryggvason var den konge, der kristnede Norge, giver en religiøs acceptabel ramme, inden for hvilken Longfellow kunne udfolde et romantiseret billede af en hedensk vikingekultur, og digtet har referencer til nordiske navne og motiver som Odin, skjalde, sagamænd, magi, runer, drikkehorn, berserkere osv. *The Saga of King Olaf* bliver ét digt ud af flere i *Tales of a Wayside Inn* (som blev udgivet i 1863), et værk, der yderligere er inspireret af *Decameron* og *Canterbury Tales*, og som indeholder fortællinger lagt i munden på en gruppe mennesker, der er forsamlet i gæstgiveriet The Wayside Inn i Massachusetts.

Fra Thor til Hiawatha

Det sidste digteriske værk, som skal nævnes her, er *The Song of Hiawatha* (1855). Her vendte Longfellow blikket mod den amerikanske fortid og geografi og hentede inspiration i oprindelige folks sagn og legender. Han lavede derved samme bevægelse som Oehlenschläger og andre ligesindede danske digtere, der så tilbage på den tradition, der tegnede den hjemlige nationale fortid. Billedsproget er anderledes end i de værker, hvor de oldnordiske tekster er inspirationskilder, men der er en parallel i den måde, hvorpå et righoldigt – men i tiden ubehandlet – fortællestof gøres til genstand for digterisk bearbejdning. At det oldnordiske materiale faktisk kan ses som en inspirationskilde til *The Song of Hiawatha*, kommer frem i Longfellows noter, hvor han omtaler værket med en særegen nordisk genrebetegnelse, nemlig som en “Indian Edda”:

“ The Song of Hiawatha. This Indian Edda, if I may so call it, is founded on a tradition prevalent among the American Indians of a personage, who was sent among them to clear the earth of monsters, and to teach them the art of peace. (HOU Ms AM 1340 (vol. 93))

I noterne nævner Longfellow også sine kilder til værket, bl.a. Henry Rowe Schoolcrafts *The American Indians: Their History, Condition and Prospects. From Original Notes and Manuscripts* (1851), og han skriver samme sted, at:

“ I have other [...] Indian legends, for which I am indebted mainly for the various and valuable writings of Schoolcraft, to whom the literary world is greatly indebted for his indefatigable goal of saving from oblivion so much of the legendary lore of the Indians. (HOU Ms AM 1340 (vol. 93))

Longfellows noter indeholder også en alfabetisk ordnet liste med ord og navne fra oprindelige folks sprog og medfølgende engelske oversættelser.

Om inspirationen til denne ordliste – og til *The Song of Hiawatha* – kommer fra de lærde kollegaer i Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab i København, skriver han ikke noget om, men Longfellow kan næppe have glemt, at Rafn år tidligere spurgte til oprindelige folks sprog og dermed udviste en interesse i de sprog, som var geografisk og historisk forankret i Amerika. Longfellow var med på tidstypiske romantiske strømninger, som tilsagde, at det, der fremstod anderledes og med en grad af tidslig eller rumlig andethed, kunne inspirere digtningen, og uanset hvordan interessen opstod, viser hans forfatterskab, at han så et potentiale i sagn, legender, myter, sagaer og ballader både fra Skandinavien og Amerika.¹⁶

Afrunding

Interessen for den nordiske oldtidslitteratur i Nordamerika i 1800-tallet kan ikke måle sig med den opmærksomhed, som disse oldsager fik i Skandinavien og det øvrige Europa. Men der var en interesse at spore, som ikke kun kom til udtryk igennem Longfellows akademiske virke og digning. Bergur Þorgeirsson skriver:

“ From the early nineteenth century, indeed, Old Norse literature influences writers, artists, and thinkers in how they thought about America in the broadest sense. Several eminent American writers and poets, to a large extent from the Protestant New England area, were particularly interested in Old Norse material and what some have called ‘the Viking temperament’; in this regard, we can name Edgar Allen Poe, Henry Wadsworth Longfellow, Hermann Melville, Ralph Waldo Emerson, and Henry David Thoreau. (Þorgeirsson, 123)¹⁷

Uagtet at han ikke står alene, er Longfellow en vægtig repræsentant for den transatlantiske formidling af oldskrifterne, og hans digteriske værker er et udtryk for, at romantikkens forestillinger om den nordiske oldtid og middelalder, en såkaldt middelalderisme, også cirkulerede og endda udviklede sig i nye retninger på den anden side af Atlanterhavet. Longfellow underskrev sine breve til medlemmerne af Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab med ordene “Very Truly Yours”, og selvom han ikke kom tilbage til Danmark eller andre skandinaviske lande efter sit besøg i 1835, synes disse ord at illustrere hans forbundethed med, og måske endda en vis forpligtelse overfor selskabets virke og formål. I alt fald viser hans forfatterskab, at han bevarede interessen for nordisk litteratur og ikke mindst havde en stadig fascination af de nordiske oldskrifter.

Noter

- 1 Om middelalderisme i dansk romantisk litteratur, se Kjærulff og Krause Jørgensen; Jørgensen; Møller et al.
- 2 Talrige studier har behandlet den europæiske 1800-tals reception af den nordiske middelalderlitteratur, se f.eks. Rix 2009; Rix 2021; Zernack; Clunies Ross.
- 3 Der er god grund til at tro, at det var igennem den engelsksprogede litteratur, at Longfellow i

- første omgang fik kendskab til det nordiske oldtidsmateriale. For en indsigt i britiske forfatters tidlige interesse i de nordiske tekster, se Mortensen.
- 4 Longfellows skandinaviske dagbogsoptegnelser er udgivet af Hilen. Dagbogsoptegnelserne findes sammen med breve og andre skrifter i Houghton Library for Rare Books and Manuscripts, Harvard University. Hvor jeg ikke kender til en udgivelse, citerer jeg direkte fra arkivsamlingen, som jeg konsulterede i november 2022. Longfellows efterladte papirer er for størstedelens vedkommende samlet i HOU AM ms 1340 og HOU AM ms 1340.1.
  - 5 Hilen nævner, at Longfellow havde haft adgang til Paul Henri Mallets *Northern Antiquities, or A Description of the Manners, Customs, Religion and Laws of the Ancient Danes, and other Northern Nations; including those of our own Saxon Ancestors* (1770), som i den tid var en helt afgørende indgang til det materiale, som kun i mindre grad var oversat til engelsk og derfor var utilgængeligt for de fleste. Han kunne også have læst artikler, f.eks. om islandsk lingvistik og mytologi i amerikanske fagtidsskrifter som *North American Review* og *Review* (Hilen, 8; 88).
  - 6 Der var især mange medlemmer fra Tyskland. Om selskabets oprettelse se Grøndal, 12-16.
  - 7 Rafn, som aldrig selv havde været i Amerika, havde haft brevveksling med blandt andet den amerikanske Thomas H. Webb (1801-1866), som var sekretær for Rhode Island Historical Society, og som fungerede som hans informant, se Grøndal. Om receptionen og de politiske implikationer af fortolkningen af Dighton Rock se Hunter; Mitchell, 868.
  - 8 Værket blev allerede anmeldt i 1838 i *The North American Review*, hvor det fremgår, at det på grund af sit emne, Amerikas tidligste historie, havde været ventet i spænding. Anmelderen skriver til sidst i anmeldelsen, at "It is one of the most valuable contributions ever made to the study of the history and geography of our continent" ("Antiquitates American", 203). Bogen blev også nævnt i en notits i dagspressen (Harty, 50-51).
  - 9 På sin rundrejse i Europa i 1835 tilbragte Longfellow lidt mere end tre måneder i Sverige og Danmark, og han opholdt sig længere tid i Stockholm end i København (Hilen, 1-8).
  - 10 I Longfellows efterladte papirer findes der flere papiromslag med noter, heriblandt separate foldere med følgende titler skrevet på omslagets forside: "History of the Danish language", "History of the Swedish language", "History of the Norwegian language" og "Languages of the North of Europe". Ikke alle omslag er daterede, og hvorvidt noterne har været brugt i undervisningen, kan vi ikke vide. Jf. HOU MS Am 1340.
  - 11 Longfellows private samling af bøger om skandinavisk litteratur er udstillet i The Longfellow House, Cambridge, MS.
  - 12 I modsætning til gengivelserne af den oldislandske digtning, hvor Longfellow gør brug af andres oversættelser, oversætter han selv de danske tekster til engelsk. I sin dagbog skriver han da også, at han – allerede mens han var i København i 1835 – oversatte Johs. Ewalds *Kong Christian stod ved højen Mast*, se Hilen, 142. Den danske journalist Robert Watt (1837-1894), der senere besøgte Longfellow i hans hus i Cambridge, MA, fortæller i sin rejseskildring, at Longfellow sang *King Christian* højt for ham: "Saa kom Afskeden [...] Munter og livlig rakte han [Longfellow] Haanden til Farvel, og idet jeg takkede ham for hans gjæstfri Modtagelse, nynnede han: *King Christian stood by the lofty mast* og viste, at hans gode Hukommelse heller ikke slog ham feil, naar det gjaldt Melodier" (Watt, 318).
  - 13 Den håndskrevne skitse til *The Skeleton in Armor* indeholder Longfellows rettelser. For eksempel er *fierce* slettet og erstattet med *wild* (strofe 4), *mourning* er erstattet med *soaring* (strofe 5), *beserk* er slettet, og *viking* er indsat (strofe 12), og – et sidste eksempel – i strofe 18 er *beautinous eyes* blevet til *wild, blue eyes* (HOU Ms am 1340, vol. 74).

- 14 Om denne strømningens politiske og ideologiske undertoner se Headley; Lunde.
- 15 Longfellows optegnelser indeholder ufærdige og upublicerede værker, nemlig en skitse fra året før, 1848, med titlen *Ymir*, der gendigter den nordiske mytologis skabelsesberetning. *Ymir* er gengivet i Hilen, 94-97. Senere skrev han visen *The Revel of Earl Sigvald*, som er inspireret af en episode om jomsvikingerne og fejringen af den hedenske Håkon jarls død i *Olav Trygvassons saga*. *The Revel of Earl Sigvald* findes i arkivmaterialet i Houghton Library.
- 16 Værket følger samme metrik som det finske epos *Kalevala*, der indeholder sagn fra finsk mytologi, hvilket viser, at inspirationen fra Norden gik videre end til det danske og oldislandske materiale. Blandt de svenske inspirationskilder var Tegnér den mest betydelige (Hilen, 47-49).
- 17 Se også Arnold, 137-145.

Kilder og litteratur

Arkivmateriale: Houghton Library (HOU). AM ms 1340 og AM ms 1340.1

"Antiquitates American, sive Scriptores Sep tentrionales Rerum Ante-Columbianarum, in America. Samling af de i Nordens Oldskrifter indeholdte efterretninger om de gamle Nordboers opdagelser i Amerika, fra det 10de til det 14de Aarhundrede. Hafniae, 1837. 4to. pp. 479" (1838): *The North American Review* 46/98, s. 161-203.

Arnold, Martin (2011): *Thor. Myth to Marvel*, London, New York: Continuum.

Birkelund, Palle (1953): "Jørgen Andresen Bølling", i *Fund og Forskning* 3, s. 7-36.

Clunies Ross, Margaret (red.) (2018/2019): *The Pre-Christian Religions of the North. Research and Reception*, 1-2, Turnhout: Brepols.

Grøndal, Benedikt (1869): *Breve fra og til Carl Christian Rafn, med en bibliografi*, København: Gyldendalske boghandel.

Headley, J. A. (2003): "Anne Whitney's Leif Eriksson: A Brahmin Response to Christopher Columbus", i *American Art* 17, s. 40-59.

Harty, Kevin J. (2020): "The 'Viking Tower' in Newport, Rhode Island: fact, fiction, and film", i Tim William Machan and Jón Karl Helgason (red.): *From Iceland to the Americas. Vinland and Historical Imagination*, Manchester: Manchester University Press, s. 45-60.

Haugberg Mortensen, Finn (1990): *Dansk litteraturhistorie* 5, København: Gyldendal.

Hilen, Andrew (1947): *Longfellow and Scandinavia. A Study of the Poet's Relationship with the Northern Languages and Literature*, New Haven: Yale University Press.

Horsford, Eben Norton (1890): *The Problem of the Northmen*, Boston og New York: The Riverside Press.

Hunter, Douglas (2017): *The Place of Stone: Dighton Rock and the Erasure of America's Indigeneous Past*, Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Jørgensen, Lea Grosen (2020): "Skjalde og skjaldskab. En komparativ analyse af den norrøne skjald hos Adam Oehlenschläger og N.F.S. Grundtvig", uddgivet ph.d.-afhandling, Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet.

Kjærulff, Berit og Eva Krause Jørgensen (red.) (2019): *Middelalderisme* (Temanummer), i *Slagmark* 79.

Kolodny, Annette (2012): *In Search of First Contact: The Vikings of Vinland, the Peoples of the Dawnland, and the Anglo-American Anxiety of Discovery*, Durham og London: Duke University Press.

Longfellow, Henry W. (1845): *Poets and Poetry of Europe. With Introductions and Bibliographical Notices*, Philadelphia: Carey and Hart.

Longfellow, Henry W. (1864): *Tales of a Wayside Inn*, London: Routledge.

- Longfellow, Henry W. (1888): *The Skeleton in Armor*, i *Henry Wadsworth Longfellow. Selected Poems*, New York: Penguin, s. 335-340.
- Longfellow, Samuel (1891): *Life of Henry Wadsworth Longfellow: With Excerpts from His Journals and Correspondence*, Boston og New York.
- Lunde, Arne (2010): *Nordic Exposures. Scandinavian Identities in Classic Hollywood Cinema*, Washington: University of Washington Press.
- Mitchell, Stephen (2018): "U.S. Perspectives", i Jürg Glauser, Pernille Hermann og Stephen A. Mitchell (red.): *Handbook of Pre-Modern Nordic Memory Studies. Interdisciplinary Approaches 1*, Berlin og New York: De Gruyter, s. 866-875.
- Mortensen, Peter (2000): "'The Descent of Odin'. Wordsworth, Scott and Southey among the Norsemen", i *Romanticism: The Journal of Romantic Culture and Criticism* 6/2, s. 211-233.
- Møller, Lis, Andreas Hjort Møller, Lea Grosen Jørgensen, Simona Zetterberg-Nielsen og Berit Kjærulff (red.) (2023): *Middelalderisme i dansk romantisk litteratur*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Rix, Robert William (2009): "Romancing Scandinavia: Relocating Chivalry Romance in 18th-Century Britain", i *European Romantic Review* 20, s. 3-20.
- Rix, Robert William (2014): *The Barbarian North in Medieval Imagination: Ethnicity, Legend, Literature*, London: Routledge.
- Rix, Robert William (2021): "Norse Myths and Vikings in European Romanticism: An Interview with Robert William Rix", i *Scandia. Journal of Medieval Norse Studies* 4, s. 181-191.
- Sorby, Angela (2020): "Spectral Vikings in nineteenth-century poetry", i Tim William Machan og Jón Karl Helgason (red.): *From Iceland to the Americas. Vinland and Historical Imagination*, Manchester: Manchester University Press, s. 181-197.
- Sparks, J. E. Everett, J.R. Lowell og H.C. Lodge (1845): "Longfellows Poets and Poetry of Europe", i *North American Review* 61, s. 199-231.
- Watt, Robert (1874): *Hinsides Atlanterhavet. Skildringer fra Amerika*, I-III, København.
- Wawn, Andrew (1997): "The Musician's tale: 'Ólafs saga Tryggvasonar', 'Drontheim Fiord' and 'Sir Edward Elgar'", i Jan Ragnar Hagland, Jørn Sandnes, Gunnar Foss og Audun Dybdal (red.): *Sagas and the Norwegian Experience*, Trondheim: The International Saga Conference, s. 645-654.
- White, George L. (1942): "Longfellow's interest in Scandinavia During the Years 1835-1847", i *Scandinavian Studies*, 17/2, s. 70-82.
- Zernack, Julia (2011): *Old Norse-Icelandic Literature and German Culture*, Presses de l'Université du Québec.
- Porgeirsson, Bergur (2020): "Norwegian-American 'missions of education' and Old Norse literature", i Tim William Machan og Jón Karl Helgason (red.): *From Iceland to the Americas. Vinland and Historical Imagination*, Manchester: Manchester University Press, s. 122-136.